

GENÇ MÜTEFEKKİRLER DERGİSİ
JOURNAL OF YOUNG INTELLECTUALS

e-ISSN: 2718-000X

Yıl/Year: 7, Cilt/Volume: 7, Sayı/Issue: 1

Nisan/April-2026

Gençliğin Manevi İnşası: Kur'an ve Hadislerde Gençlik Kavramı

The Spiritual Formation of Youth: The Concept of Youth in the Qur'an and Hadith

İsmet GÜZEL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Iğdır Üniversitesi LEE
Master's Student, Iğdır University LEE
Iğdır, TÜRKİYE

ismetguzel234@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2792-3062>

Musa ÇETİN

Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Lecturer, Faculty of Theology, Iğdır University
Iğdır, TÜRKİYE

musacetin571@hotmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9340-9475>

Atıf / Citation: Güzel, İsmet-Çetin, Musa. "Gençliğin Manevi İnşası: Kur'an ve Hadislerde Gençlik Kavramı". *Genç Mütefekkirlere Dergisi* 7/1 (Nisan/April), 142-162.

<http://doi.org/10.5281/zenodo.19554611>

Yayın Bilgisi/Publication Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi/Date Received: 15.11.2026

Kabul Tarihi/Date Accepted: 16.03.2026

Sayfa Aralığı/ Page Range: 142-162

İntihal: Bu makale, intihal.net yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by intihal.net. No plagiarism detected.

Yayıncı / Published by: Nihat DEMİRKOL / TÜRKİYE



ÖZET

Kur'an-ı Kerim ve hadis, insan hayatının en dinamik dönemi olan gençliğe dair birçok mesaj sunar. Bu çalışmada, Kur'an-ı Kerim'de gençlik kavramı hadislerde gençliğe bakış ve günümüz gençliğinin dini referanslarla nasıl şekillendirilebileceği ele alınmaktadır. Söz konusu çalışma, gençlik olgusunu Kur'an-ı Kerim'de yer alan ayetler ve Hz. Peygamber'in sünnetinde ifade edilen hadisler çerçevesinde ele alarak, bu iki temel kaynaktan hareketle, gençlik kavramına bütüncül bir bakış açısı sunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de gençlik; Hz. İbrahim, Hz. Yusuf ve Ashâb-ı Kehf gibi şahsiyetler üzerinden anlatılarak; inanç, cesaret, tevhid mücadelesi ve ahlaki istikamet gibi kavramlarla ilişkilendirilmiştir. Kur'an ve Sünnet ışığında bilinçli bir gençlik inşasının bireysel ve toplumsal açıdan zaruri olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca geleceğimizin teminatı olan gençliğin manevi krizleri ve değer arayışları bağlamında İslamî referansların yol göstericiliği tartışılmış ve makale sonunda aile ve gençlere tavsiyelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslam, Ayet, Hadis, Maneviyat, Gençlik.

ABSTRACT

The Qur'an and the Hadith offer numerous messages regarding youth, the most dynamic period of human life. This study addresses the concept of youth in the Qur'an, the perspective on youth in the Hadith, and how today's youth can be shaped through religious references. The study examines the phenomenon of youth within the framework of Qur'anic verses and the hadiths expressed in the Sunnah of the Prophet (peace be upon him), presenting a holistic perspective on the concept of youth based on these two fundamental sources. In the Qur'an, youth is portrayed through figures such as Prophet (Abraham), Prophet (Joseph), and the People of the Cave (Ashab al-Kahf), and is associated with concepts such as faith, courage, the struggle for tawhid (monotheism), and moral integrity. In light of the Qur'an and the Sunnah, the necessity of building a conscious youth, both individually and socially, is emphasized. Furthermore, within the context of the spiritual crises and search for values experienced by the youth-who are the guarantee of our future-the guiding role of Islamic references is discussed. The article concludes with recommendations addressed to families and young people.

Keywords: Islam, Verse, Hadith, Spirituel, Youth.

GİRİŞ

Gençlik dönemi, insan yaşamının en yoğun ve çalkantılı evrelerinden biri olup, bireyin kişisel ve toplumsal gelişiminde kritik bir aşamayı temsil eder. Bu süreç, yeni yaşam tecrübelerinin kazanıldığı, farklı sosyal çevrelerin inşa edildiği ve bireyin kendi içinde saklı bulunan yetenek ile potansiyellerin keşfedilerek bunların birer imkân kaynağı olduğunun idrak edildiği bir zaman dilimidir.

Bununla birlikte, çağdaş toplumlarda dijitalleşme, sekülerleşme ve tüketim kültürünün etkisi altında kalan genç kuşaklar, geleneksel değer sistemlerinden giderek uzaklaşma eğilimi göstermektedir. Bu durum, bireylerde aidiyet duygusunun zayıflamasına, kimlik bunalımlarına ve anlam arayışına ilişkin sorunların derinleşmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla gençlik, yalnızca biyolojik ve psikolojik bir geçiş dönemi değil; aynı zamanda sosyo-kültürel dönüşümlerin en belirgin şekilde yaşandığı kritik bir toplumsal evre olarak ele alınmalıdır.

Toplumun temel yapı taşını hiç şüphesiz genç kuşaklar oluşturmaktadır. Bireyin yaşam döngüsünde kritik bir eşik olan gençlik dönemi, yalnızca biyolojik bir geçiş süreci değil; aynı zamanda kişilik inşasının, ahlaki temellenmenin ve toplumsal aidiyetin şekillendiği hayati bir evredir.

İnsanın geleceği, büyük ölçüde gençlik döneminde şekillenir. Bireyin ilerleyen yaşamında parlak bir istikbal elde etmesi ve medeniyet sahibi bir toplumun oluşması, gençliğin erdem, disiplin ve terbiyesinin ne derece sağlam olduğuna bağlıdır. Aynı şekilde, dinî değerlerin ve emirlerin yaşantıya yansıtılması, gençlerin karakter inşası ve toplumsal sorumluluk bilincinin oluşumunda belirleyici bir rol oynar. Dolayısıyla, gençlik dönemi hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kalkınma, ahlâkî olgunlaşma ve kültürel süreklilik açısından kritik bir evre olarak değerlendirilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de gençliği ifade eden çeşitli kavramlar üzerinden; Hz. İbrahim, Ashâb-ı Kehf ve Hz. Yahyâ gibi örnek şahsiyetlerin üzerinden gençliğin ideal formu çizilmektedir. Hadis-i şeriflerde ise gençliğin Allah katındaki değeri, sorumluluğu ve muhafazası gereken bir emanet olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Gençlik, bireyin duygu yoğunluğunun, yeteneklerinin ve fiziksel enerjisinin en üst seviyeye ulaştığı hayat evresidir. Bu potansiyelin doğru biçimde dizginlenmesi, yapıcı hedeflere yönlendirilmesi ve tam kapasiteyle değerlendirilmesi, hem bireysel gelişim hem de toplumsal katkı açısından son derece kıymetli kazanımlar sağlar.

Farklı kavramlarla Kur'an-ı Kerim de özellikle genç profilleri çizilirken, hadislerde gençliğin Allah katındaki değeri ve sorumluluğu vurgulanır.

Bilimsel araştırmalar, gençlerin hayata bakış açıları, karşılaştıkları olay ve durumlara verdikleri tepkiler ile düşünce ve ideallerini gerçekleştirme arzularının, diğer yaş gruplarına kıyasla belirgin farklılıklar taşıdığını ortaya koymaktadır.¹ Gençlik, dinamizm, yenilik arayışı ve ideallere bağlılık bakımından kendine özgü nitelikler sergileyen bir yaşam evresidir.

Biyoloji, psikoloji, sağlık bilimleri, din, sosyoloji ve felsefe gibi çeşitli disiplinler, gençlik olgusunu farklı boyutlarıyla ele almış; bu bağlamda gençliğe ilişkin çeşitli yaklaşımlar ve teoriler geliştirmiştir. Gençlik döneminin sınırlarının belirlenmesi ve bu döneme dair teorik çerçevelerin oluşturulmasında biyolojik gelişim, tarihsel bağlam, psikolojik süreçler, sosyolojik dinamikler ve kültürler arası farklılıklar belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Böylece gençlik, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde çok boyutlu bir araştırma alanı olarak önemini korumaktadır.²

Kur'an-ı Kerim ve sünnet, insanın hem bireysel gelişimi hem de toplumsal inşasında gençliği öncelikli bir basamak olarak ele alır. Zira İşlam tarihi boyunca pek çok inkılap ve diriliş hareketi, genç nesillerin omuzlarında yükselmiştir. Bu bağlamda makalede, ayetler ve hadisler bazında gençlik kavramı açıklanmış ve ayetler bağlamında gençlik konusu ele alınmıştır. Kur'an-ı Kerim'de gençlerden bahsedilen ayetlerde, onların buldukları toplumsal ve tarihî bağlamda karşılaştıkları olaylar incelenmiş; bu olaylardan çıkarılabilecek ders ve öğütler belirlenmiştir.

1. Kur'an-ı Kerim'de Gençlik ve Ergenlik İle İlgili Kavramlar

1.1. Gençlik Kavramı

Genç kelimesi, etimolojik olarak Farsça kökenlidir ve sözlük anlamı itibarıyla "hazine" ya da "define" anlamlarına gelmektedir.³ Bu anlam, gençlik çağının potansiyel değerini ve içerdiği büyük imkânları mecazî bir biçimde yansıtmaktadır. Türkçede ise "genç" terimi; yaşı henüz ilerlememiş, olgunluk dönemine ulaşmamış fakat fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak dinamik özellikler taşıyan bireyleri ifade etmekte kullanılmaktadır.⁴ Bu dönemin temel özelliklerinden biri de bireyin hayat enerjisinin ve gelişim kapasitesinin zirvede olmasındır. Gençlik, yalnızca bir yaş dilimi değil; aynı zamanda dönüşüm, dinamizm, inşa ve yönelim çağını temsil eden çok katmanlı bir kavramdır.

¹ Süleyman Karacelil, "Ashab-ı Kehf Kıssası Bağlamında Gençlik Değerler". *Din Eğitimi Araştırmalar Dergisi* 21 (2011), 21.

² Karacelil, "Ashabı Kehf Kıssası Bağlamında Gençlik Değerler", 21.

³ Ferit Develioğlu, *Osmanlı Türkçe Ansiklopedik Lügat* (Ankara: Aydın Kitapevi, 1970), 338.

⁴ Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük* (İstanbul: Gerçek Hayat Yayınevi 2001), 463.

1.2. Ergenlik Kavramı

Kur'an-ı Kerim'de insanın çocukluk ve gençlik dönemlerini ifade eden farklı kavramlara yer verilir. Bu kavramlar, bireyin gelişim sürecine dair önemli zihinsel, bedensel ve sosyal aşamaları yansıtır. Özellikle *sabiyy*, *ġulâm* ve *fetâ* kelimeleri, bireyin erken çocukluk ve gençlik dönemlerine işaret etmektedir.⁵

- **Sabiyy** (صَبِيٍّ) kelimesi genellikle küçük yaştaki çocukları, özellikle henüz akıl ve buluş çağına ulaşmamış bireyleri tanımlamak için kullanılır.⁶ Bu terim, Hz. Musa'nın çocukluğunu anlatan ayetlerde (örneğin Kasas, 28/9) geçmektedir.
- **ġulâm** (غُلَامٍ) ise daha çok erkek çocuklara, bazen de genç delikanlılara işaret eder.⁷ Bu kavram, bazı peygamberlerin genç yaşta iken aldığı vahyi veya gösterdiği davranışları anlatırken kullanılmıştır. Örneğin, Hz. Yahya'ya vahyin verilmesi “ya Yahyâ hüzü'l-kitâbe bi kuvvetin ve âtaynâhu'l-hukme sabiyyâ” يَا يَحْيَىٰ خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَأَتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا (Meryem, 19/12) ayetiyle ifade edilirken “sabiyy” ifadesi geçmekte, başka yerlerde ise “ġulâm” kelimesi kullanılarak ergenlik öncesi gençliği anlatılmaktadır.
- **Fetâ** (فَتًى) kelimesi, Arapçada hem genç erkek hem de hizmet eden kişi anlamında kullanılmakta olup⁸ Kur'an-ı Kerim'de, Hz. İbrahim'in misafirlerine hizmet eden genç (fetâ)⁹ (Zâriyât, 51/24–28) veya Hz. Musa'ya yol arkadaşlığı eden genç (Kehf, 18/60–65) gibi örneklerde karşımıza çıkar. Bu kelime, aynı zamanda bireyin bağımsız düşünce ve hareket yetisi kazanmaya başladığı dönemi de temsil eder.

Ergenlik dönemine işaret eden temel kavram ise “belâġa” (بَلَغَ) fiilidir. Bu fiil, bir kimsenin belirli bir yaşa veya gelişim düzeyine ulaşması anlamında kullanılır. Kur'an-ı Kerim'de, “belâġa eşüddehû” (ergenliğe erişme ve bedensel/ruhsal olgunluğa ulaşma) ifadesiyle bireyin artık sorumluluk alabilecek yaşa geldiği anlatılır. Bu kavram, ergenliğin yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda sosyal ve ahlaki yükümlülükler taşıyan bir geçiş süreci olduğunu da göstermektedir.¹⁰

⁵ Raġib el İsfehani, *el-Müfredat fi'l-Garibil-Kur'an*, Thk. Muhammed Seyyid Keylani (Beyrut: Daru'l-Marife, 2010), 60.

⁶ İbn Manzur, *Lisanu'l-Arab*, Thk. Abdullah Ali el-Kebir (Kahire: Dâru'l Maarif, tsz), 4, 2398

⁷ Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 5, 3289.

⁸ Manzur, *Lisanu'l-Arab*, 5, 3338.

⁹ Bk. “Yemediklerini görünce onlarda İbrahim'in içine bir korku düştü. Onlar korkma dediler ve onu bilgin bir oğul ile müjdelediler.” (el-Zâriyât 51/24-28).

¹⁰ Şuayib Özdemir, Rahime Kavak, “Kuran ve Hadislerde Gençlik Dönemi Özellikleri” *Internatiol Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 9/2 (2014), 1217.

2. Ayetler Bağlamında Gençlik

Kur'an; ahlak, sabır, tevazu, doğruluk, sorumluluk ve Allah bilinci gibi değerlerle bireyin manevi ve ahlaki yönünü inşa ederek sağlam bir kişilik yapısının oluşmasına katkı sağlar. Bu çalışmada Kur'an da geçen gençlik kavramlarını açıklayarak ve sunduğu değerlerin genç bireylerin karakter gelişimindeki rolü ayet örnekleriyle açıklamaya çalışacağız.

“Egenlik çağına erişince, ona hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız...”¹¹

Bu ayette ergenlik dönemi “*hulm*” kelimesiyle ifade edilmiştir. Kur'an-ı Kerim, ergenlik dönemini bireyin zihinsel ve ahlaki sorumluluk taşıyabilecek bir olgunluğa eriştiği aşama olarak tanımlar. Bu süreçte bireye, Allah'ın lütfu olarak “hikmet” (bilgelik) ve “ilim” (bilgi) verildiği ifade edilir. Burada bireyin gelişimsel bir eşiği aştığı ve artık ilahi bilgi ve hikmetle buluşturulmaya layık görüldüğü anlatılmaktadır. Ayette geçen “hikmet” kavramı, sadece entelektüel bilgi değil, aynı zamanda ahlaki sezgi ve doğruyu yanlıştan ayırma yeteneğini de içerir.¹² Bu, genç bireyin toplumsal ve dini sorumlulukları üstlenmeye hazır hale geldiğini göstermektedir.

“Çocuklarınız ergenlik çağına geldiklerinde, kendilerinden öncekilerin izin istedikleri gibi izin istesinler...”¹³ Bu ayette geçen “*hulm*” kelimesi, fizyolojik olgunluğu işaret eden bir kavram olup, bireyin artık çocukluktan çıkıp, dini ve ahlaki yükümlülüklerle sorumlu hale geldiğini belirtir. Ayetin devamında bu yeni döneme geçişle birlikte bireyin özel alanlara saygı göstermesi gerektiği vurgulanır; bu da mahremiyet bilincinin ergenlikle birlikte gelişmeye başlamasının önemini ortaya koyar.

Kur'an-ı Kerim'de, bu ifadeler, ergenlik döneminin yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda bilişsel, ahlaki ve ruhsal bir olgunlaşmayı da içerdiğini göstermektedir. Böylece gençlik, sadece geçici bir yaş evresi değil, Allah'ın lütfu ile donatılmış, sorumlulukların ve bilinçli tercihlerle şekillenen hayatın başlangıç noktası olarak tanımlanır. Bu yönüyle Kur'an, gençliği değersizleştirmek yerine, ilahi hikmet ve bilgiyle yücelterek ona yüksek bir anlam yüklemektedir.¹⁴

¹¹ en-Nûr 24/59.

¹² Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kuran Dili* (İstanbul: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık 2021), 915-926; en-Nûr 24/59.

¹³ en-Nûr 24/59.

¹⁴ Musa Güler, “Kur'an'da İdeal Gençlik Modeli”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25:1 (Mayıs 2020), 114.

“Çocuklarınız ergenlik çağına geldiklerinde, kendilerinden öncekilerin izin istedikleri gibi izin istesinler...”¹⁵

Ayeti, İslâmî öğretilerde ergenliğin aynı zamanda toplumsal sorumlulukların başladığı dönem olarak kabul edildiğini açıkça ortaya koyar. Klasik İslam hukukunda da “bulûğ” (ergenlik) bireyin ibadet, nikâh, ticaret gibi alanlarda sorumluluk sahibi olduğu dönem olarak tanımlanır.

¹⁶ Kur’an-ı Kerim’de kullanılan bu kavramlar, bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecine dair hem biyolojik hem de ahlaki gelişimin dikkate alındığını göstermektedir. Bu yönüyle Kur’an, gençlik dönemini sadece yaşla sınırlı bir süreç olarak değil, aynı zamanda zihinsel olgunluk, ahlaki sorumluluk ve sosyal bilinç kazandıran bir dönem olarak çerçevelemektedir.

Kur’an-ı Kerim’de genç anlamına gelen “fetâ” (فتى) kelimesi, farklı kıssalar aracılığıyla hem bireysel karakter gelişimini hem de toplumsal örnekliliği ifade eden önemli bir kavram olarak karşımıza çıkar. Örneğin, Yusuf Suresi’nde o bölgenin kadınlarının Hz. Yusuf hakkında “delikanlı” olarak konuşmaları onun hem fiziki cazibesine hem de gençliğin dikkat çeken yönlerine işaret eder:

“Şehirde bir takım kadınlar “Aziz’in karısı, hizmetçisi olan delikanlıdan murad almak istemiş. Ona olan aşkı yüreğine işlemiş. Şüphesiz biz onu açık bir sapıklık içinde görüyoruz dediler.”¹⁷

Aynı surenin başka bir yerinde Hz. Yusuf’un zindandaki iki arkadaşı için de “فَتَيَان” ifadesi geçmektedir: “Onunla beraber zindana iki delikanlı daha girdi...”¹⁸

Bu gençler, yaşadıkları zorluklar içinde doğruyu arayan ve Hz. Yusuf’un rehberliğine başvuran bireyler olarak tanıtılır. Bu yönüyle gençliğin, rehberliğe açık, sorgulayan ve doğruya yönelmeye yatkın bir dönem olduğuna işaret edilir.

Aynı şekilde Kehf Suresinde zalim bir yönetime karşı imanlarını korumak isteyen ve mağaraya sığınan gençlerden övgüyle bahsedilir:

“Onlar genç bir zümre idiler. Rablerine iman etmişlerdi ve bizde onların hidayetini arttırmıştık.”¹⁹

Bu gençler, baskı ve tehdide rağmen inançlarını muhafaza etmiş ve hakikat uğruna mücadele etmişlerdir. Buradan hareketle Kur’an, iman ve kararlılık bakımından genç bireylerin örnek

¹⁵ en-Nur 24/59.

¹⁶ Bardakoğlu, Ali. “Buluğ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 02 Mart 2026. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bulug>

¹⁷ Yûsuf 12/30.

¹⁸ Yûsuf 12/36.

¹⁹ el-Kehf 18/13.

alnabilecek direnişine işaret eder. Bu, ideal gençlik profiline yönelik önemli bir ipucu vermektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'de, ayrıca Hz. Musa'nın yanında yer alan genci (muhtemelen Yûşâ b. Nûn) da "fetâ"²⁰ olarak nitelendirir:

*"Hani Mûsâ, beraberindeki gence şöyle demişti..."*²¹

Bu genç, peygamber yanında eğitim gören ve onun yolculuğuna eşlik eden bir figür olarak bilgiye ve hikmete aç bireyi temsil eder. Bu bağlamda eğitim ilişkisi ve manevi rehberlik açısından da gençliğin şekillendirilmesi önem kazanır.

Bir başka örnekte, müşrikler Hz. İbrahim'i "putları dile dolayan bir genç" olarak nitelemektedir:

*"İbrahim denilen bir gencin onları diline doladığını duyduk."*²²

Burada da gençlik, sorgulayıcı, cesur ve yerleşik yanlışlara karşı çıkan bir nitelikte anılmaktadır. Bu özellik, bireyin toplumsal dönüşümde nasıl etkili olabileceğini göstermektedir.

Ayrıca Nur Suresi'nde, mümine genç kadınların iffetli oluşuna ve korunmalarına dair uyarılar yer almakta, gençliğin korunmaya değer bir değer taşıdığı ifade edilmektedir:

*"Dünya hayatının geçici menfaatlerini elde etmek için iffetli olmak isteyen cariyelerinizi fuhşa zorlamayın..."*²³

Tüm bu ayetlerde, "fetâ" kavramı üzerinden hem erkek hem de kadın gençlerin, iman, sorumluluk, akıl, edep, cesaret ve iffet gibi değerlerle donanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu değerler, Kur'an-ı Kerim'de yalnızca bireysel ahlak değil, aynı zamanda sosyal bilinç ve toplumsal örneklik için gerekli görülmektedir.²⁴

Bu ayetler bağlamında baktığımızda, Kur'an-ı Kerim'de geçen "fetâ" kavramı, gençliği hem bedensel bir dönem olarak hem de karakter inşası açısından çok boyutlu bir süreç olarak ele alır. Kur'an-ı Kerim'deki örnek şahsiyetlerin çoğunun genç yaşlarında sergiledikleri cesaret, sadakat ve hikmetli davranışlar, ideal gençliğin nasıl olması gerektiğine dair güçlü ipuçları verir. Bu sebeple gençlik dönemi, Allah'ın bir nimeti olarak görülmeli ve hem bireysel hem toplumsal anlamda iyi değerlendirilmelidir. Eğitim kurumları, aile yapısı ve dini rehberlik bu

²⁰ Harman, Ömer Faruk. "Yûşâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 02 Mart 2026. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusa>

²¹ el-Kehf 18/60.

²² el-Enbiyâ 21/60.

²³ en-Nûr 24/33.

²⁴ Güler, "Kur'an'da İdeal Gençlik Modeli", 114.

dönemi destekleyici yönde organize edilmeli, gençler Kur'an-ı Kerim'deki örneklerle tanıştırılmalıdır.

“*Firavun ve adamlarının, kendilerine kötülük yapmasından korktukları için kavminin içinde Mûsâ'ya, yalnız genç bir kuşaktan başkası inanmadı. Çünkü Firavun, yeryüzünde çok büyüklük taslayan ve çok aşırı gidenlerden idi.*”²⁵ Bu ayete baktığımızda diğer peygamberler döneminde en çok dine değer veren ve inanan gençlerdi.

3. Hadis ve Kıssalarda Gençlik

Arapça'da gençlik sürecini ifade eden çeşitli kavramlar bulunmakta olup, özellikle hadis metinlerinde bu dönem farklı kelimeler aracılığıyla tanımlanmıştır. Bunlar arasında fetâ,²⁶ fityân,²⁷ şâbb²⁸ ve şebâb²⁹ terimleri öne çıkmaktadır. Bu terimler, sadece yaş aralığını değil; aynı zamanda bireyin fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimini de yansıtan çok katmanlı anlamlar taşımaktadır.

Şâbb kelimesi, genellikle buluğ çağına erişmiş, fakat henüz toplumsal ve bireysel anlamda tam bir olgunluk düzeyine ulaşmamış genç bireyler için kullanılmaktadır.³⁰ Bu bağlamda, şebâb kelimesi ise şâbb'ın çoğulu olup, aynı gelişimsel evreyi yaşayan gençler topluluğunu ifade eder. Her iki kavram da bireyin henüz hayatın erken sorumluluklarını yeni üstlenmeye başladığı, dinamik ve eğitime açık bir dönemini tarif eder.

Bunun yanında, fetâ kelimesi anlam bakımından daha rafine bir gençlik tanımını içermektedir. Etimolojik olarak bu terim, mürâhık ile rüculet arasında konumlanan bir gelişim sürecini ima eder. Burada mürâhık, buluğ çağına yaklaşmakta olan bireyi belirtirken; rüculet, yetişkinliğe mahsus olgunluk ve erkeklik niteliklerini ifade eder. Dolayısıyla fetâ kavramı, sadece fiziksel büyümeyi değil, aynı zamanda ahlâkî ve zihinsel olgunlaşma sürecini de kapsayan ara bir dönemi işaret eder.³¹

Bu çerçevede, fetâ teriminin temsil ettiği gençlik evresi, yaklaşık olarak buluğdan itibaren başlayıp 30 ila 35, hatta 40 yaşlarına kadar uzanan bir gelişimsel döngüyü kapsamaktadır. Bu dönem; bireyin kimlik inşası, değerler sistemiyle tanışması, dini ve ahlâkî sorumlulukları

²⁵ Yûnus 10/83.

²⁶ Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Câmiu's-Sahîh*. thk. Muhammed Zühayr b. Nâsır en-Nâsır (Beyrût: Dâru Tavku'n-Necât, tsz.), 54.

²⁷ İbn Mace, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî. *Sünenu İbn Mâce*. thk. Muhammed Fuad Abdalbaki. (Beyrût: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, tsz.), 2/9.

²⁸ Buhari, *el-Câmiu's-Sahîh*, Rikak, 5.

²⁹ İbn Mace, *Sünenu İbn Mâce*, Nikâh, 1.

³⁰ Turgay Gündüz, *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi*, (Bursa: Düşünce Kitabevi, 2002), 129-131.

³¹ Burhan Çonkor, “Kur'an'ın Kavramlara Kattığı Mana Derinliği Üzerine Feta Örneği”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 104, (Ekim 2022), 378.

üstlenmeye başlaması açısından oldukça kritiktir. Nitekim bu yaş aralığı, gerek Kur’ânî anlatılarda gerekse hadis metinlerinde ahlaki olgunluk, cesaret, sadakat ve kulluk bilinci gibi niteliklerle özdeşleştirilmektedir.³²

İslam tarihinin ilk dönemleri, gençliğin dinamik gücünün ve inanç uğruna gösterdiği fedakârlığın en çarpıcı örnekleriyle doludur.

“*Sen onlara sırf Allah’ın lütfu sayesinde yumuşak davrandın. Eğer kaba, katı kalpli olsaydın, hiç şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onların bağışlanmasını dile, iş hakkında onlara danış, karar verince de Allaha güven, doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.*”³³

Kur’an Yolu Tefsirinin ilgili bölümünde, sert ve haşin kalpli kişilerin, sahip oldukları bazı erdemlere rağmen muhataplarda nefret duygusu uyandırabileceği ve dolayısıyla çevrelerinde sürekli bir hoşnutsuzluk alanı oluşturacağı vurgulanmaktadır. Bu karakter özelliği, özellikle toplum önünde duruş sergileyen bireylerin mesajlarını zayıflatmakta, onlara olan itimadı azaltmaktadır.

Yine aynı metinde, İslam’ın evrensel mesajının sembolü olan Peygamber Efendimiz ‘in, “âlemlere rahmet”³⁴ sıfatını taşıdığı; “yüce ahlâk üzere” bulunduğu³⁵ ve Tebük Gazvesi sonrası inen “*Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi*” âyetiyle bu yüce karaktere dikkat çekildiği ifade edilmektedir. Bu çerçevede metin, peygamberi liderliğin temelinde merhamet, nezaket ve yumuşak kalpliliğin olduğunu ve bu niteliklerin mensuplarında birlik, bağlılık ve tevazuya yol açtığını ortaya koymaktadır.

Yüce bir ahlak sahibi olduğunu bildirilen peygamberimizin kötü vasıfların olduğu düşünülemez.³⁶

Hz. Muhammed’in Risalet görevini üstlendiği andan itibaren etrafında şekillenen toplumsal yapı, özellikle genç bireylerin yoğun ilgisi ve desteğiyle dikkat çeker. Bu durum, sadece tarihsel bir olgu değil, aynı zamanda hadis literatüründe de yankı bulan önemli bir temadır. Nitekim sahih hadis kaynaklarında, genç sahabilerin Hz. Peygamber’e olan bağlılıkları, İslam’ın yayılmasındaki etkin rolleri ve ahlaki duruşları sıkça vurgulanır.³⁷

Hz. Peygamber, gençliğe ve genç bireylerin yetişmesine büyük önem atfetmiştir. Nitekim peygamberliğinin ilk yıllarından itibaren, tıpkı Hz. Musa’nın tebliğ döneminde olduğu gibi,

³² Özdemir ve Kavak, “Kuran ve Hadislerde Gençlik Dönemi Özellikleri”, 1221.

³³ Âl-i İmrân 3/159.

³⁴ el-Enbiyâ 21/107.

³⁵ el-Kalem 68/4.

³⁶ Hayrettin Karaman - İbrahim Kâfi Dönmez, vd. *Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları 2020), 340-341.

³⁷ Enbiya Yıldırım, “Hz. Peygamberi Gençlere Anlata Bilmek”, *Diyanet Aylık Dergi*, 335, (Kasım 2018), 12.

etrafında gençler bulunmuş; birçok yaşlı kimse İslâm'a karşı sert bir tutum sergilerken, gençler iman ederek Hz. Peygamber'e destek vermiştir. Bu gençlerin önemli bir kısmı, zenginlik ve itibara sahip ailelerini terk ederek, ağır çilelere katlanma pahasına Hz. Peygamber'in yanında yer almıştır.

Resûlullah, gençlerle yakından ilgilenmiş, onların sorunlarını çözmek için azami gayret göstermiştir. Bunun yanı sıra, maddî ve manevî ihtiyaç içinde bulunanlara incitmeden, nezaket ve merhamet çerçevesinde yardımcı olmuştur. Böylece, gençleri yalnızca inanç bakımından değil, ahlâkî, sosyal ve insani yönlerden de olgunlaştıran bir rehberlik modeli ortaya koymuştur. Genç sahabilerden Câbir b. Abdullah'ın yaşadıkları bunun en güzel örneklerinden biridir: *“Câbir b. Abdullah'ın babası Uhud Savaşı'nda şehit olmuş, ailenin sorumluluğu onun üzerine kalmıştı. Babası bir Yahudi'den borç almıştı. Yahudi alacağını zamanından önce isteyince Câbir çok zor durumda kaldı. Yahudi'den borcu ertelemesini rica etti. Kabul etmeyince Peygamberimizden yardım istedi. Hz. Peygamber, Câbir ile birlikte Yahudi'nin yanına giderek onunla konuştu. Yahudi, borcu ertelemeyi kabul etmeyince Peygamberimiz bu duruma çok üzülen Câbir'i teselli etti. Daha sonra ona neler yapması gerektiğini söyleyerek yol gösterdi. Borcunu ödeyinceye kadar da yardımcı olmaya devam etti”*³⁸

Hz. Peygamber'in gençliğin değerine vurgu yaptığı hadis-i şerife bakalım: *İbni Abbas Peygamberimiz'in şöyle buyurduğunu rivayet ediyor: “Beş şey gelmeden evvel beş şeyi fırsat bil. Ölüm gelmeden önce hayatının, hastalık gelmeden önce sağlığının, meşguliyet gelmeden önce boş vaktinin, ihtiyarlık gelmeden önce gençliğinin, fakirlik gelmeden önce zenginliğinin.”*³⁹ Değerini bilmemizi öğütlemiştir.

İnsanlık tarihindeki örnek şahsiyetlerin yaşamlarına bakıldığında, Kur'ân-ı Kerîm'in iffet, edep, saygı, doğruluk ve tevhid mücadelesi hususunda bazı seçkin gençleri örnek gösterdiği görülmektedir. Bu gençler, sahip oldukları yüksek ahlâkî vasıflar ve kararlı duruşlarıyla, hakikat arayışında izlenmesi gereken birer model olarak sunmaktadır. Kur'ân-ı Kerim, bu örnekler aracılığıyla söz konusu hakikati açıkça ortaya koymaktadır.

Hz. İbrahim, yaşadığı toplumun inanç sistemine karşı tevhit mücadelesi vermiş, batıl putperestliğe karşı tek başına hakikati savunmuştur.

³⁸Beyhakî, Ebû Bekr Ahmet b.el Hüseyin b.Alî, *Delâilu'n-Nübüvve* (Beirut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1988), 6/150.

³⁹Münâvî, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil'ârifin b. Nûriddîn Alî el-Münâvî el-Haddâdî *Feyzu'l-Kadîr şerhil'l-Camii's-Sagir* (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994), 2/16.

Hız. Yusuf bütün zorluklara rağmen nefesine yenilmeyip iffetini muhafaza etmiş, Hız. Musa ise iffet ve namus timsali olmuş, Hız. Yahya sözleriyle ve yaşantısıyla çocuklara ve gençlere örnek bir şahsiyet olmuştur. Ashab-ı Kehf olarak adlandırılan gençler, inandıkları gibi yaşayabilme uğruna her türlü dünyevi imkândan vazgeçip, mağaraya sığınıp Rablerine yönelmişlerdir.

Hız. Meryem, iffet ve sabrın zirvesini temsil etmiş; iftiraya maruz kalma pahasına Allah'ın takdirine boyun eğerek kulluğun gereğini yerine getirmiştir. Hız. İsa, yaşadığı dönemde toplumun azgın ve sapkın unsurlarına karşı Hakk'ın davasını savunmuş; Hız. Muhammed ise son derece temiz, iffetli ve kararlı bir gençlik dönemi geçirmiştir.

İnsanoğlu, tabiatı gereği nefsin çeşitli tuzaklarına kolayca kapılabilmektedir. Nefis ve dünya sevgisi, bireyi gaflete sevk eden en güçlü unsurlardandır. Bu etkiye kapılan kimseler, zevk ve sefahat peşinde koşarak dünyayı ebedî bir yurt gibi algılar, gerçek mutluluğu burada bulacaklarını zannederler. Oysa bu, derin bir yanılgıdır. Dünyada hakiki huzura ulaşmak isteyenlerin, çağımızın mütefekkirlerinden Bediüzzaman Said Nursî'nin şu uyarısını dikkate almaları gerekir: *“Hayatın lezzetini ve zevkini isterseniz, hayatınızı iman ile hayatlandırınız, feraiz ile zinetlendiriniz ve günahlardan çekinmekle koruyunuz.”*⁴⁰ Bu ifade, insanın hem dünyevî hem de uhrevî saadeti için iman, ibadet ve takvâ eksenli bir yaşamın zarureti ortaya koymaktadır.

Genç bireylerin kişilik ve değer dünyasının şekillenmesinde en etkili toplumsal kurumların başında aile gelmektedir.

Çocuğun ilk bilgileri edindiği, temel ahlâkî ve kültürel kodları öğrendiği ortam aile ocağıdır. Bu sebeple, ailenin dinî bilgi bakımından yeterli olması ve anne-babanın çocuklarıyla sağlıklı, güven temelli bir iletişim kurması büyük önem arz eder. Zira genç kuşaklar, küçük yaşlardan itibaren aile terbiyesi, nitelikli bir eğitim süreci ve ilahî prensiplere uygun bir yaşam biçimi ile şekillenir.

Gençlik döneminde bireyin düşünce, tutum ve davranışlarının yön bulmasında aile faktörü belirleyici bir rol üstlenir. Bu bağlamda, ebeveynlerin çocuklarını yetiştirirken helal-haram hassasiyetine titizlikle riayet etmeleri; onları helal dairesinde besleyip büyütmeleri gerekir. Aynı zamanda Allah'ın emir ve yasaklarını kendi yaşamlarına da yansıtmalıdır. Ebeveynin bu tutumu, yalnızca teorik bir aktarım değil, aynı zamanda bizzat örneklik teşkil eden bir eğitim modelidir. Bununla birlikte, anne-babanın çocuğuna Allah'ın onun yegâne Rabbi olduğunu ve

⁴⁰ Said Nursi, *Kastamonu Lâhikası* (İstanbul: RNK Neşriyat, 2014), 158.

Hız. Peygamber'in dünyadaki en güvenilir rehber konumunda bulunduğunu hatırlatması, dini ve ahlaki kimliğin inşasında temel bir unsur olarak öne çıkar.

*"Hiçbir anne baba, çocuğuna güzel edep ve terbiyeden daha iyi bir ikramda bulunamaz."*⁴¹

Günümüzde, özellikle ahir zaman olarak nitelendirilen dönemde, harama yönlendiren unsurlar hem çeşit bakımından artmış hem de erişilebilirlik açısından son derece kolaylaşmıştır. Bu bağlamda, sosyal medya başta olmak üzere dijital iletişim mecraları, genç bireylerin olumsuz içerik ve alışkanlıklarla karşılaşma riskini artıran önemli etkenlerden biridir. Aile, çocuğu gençlik çağına ulaştığında gerekli ilgi, rehberlik ve denetimi sağlamazsa; bireyin olumsuz arkadaş çevresine yönelmesi, sanal ortamlarda zararlı alışkanlıklara maruz kalması ve ahlâkî değerlerden uzaklaşması yüksek olasılıktır.

Aile eğitimi ve sevgi bağından mahrum bırakılan, kontrolsüz biçimde serbest bırakılan gençlik, toplumsal açıdan riskli ve öngörülemez davranışlar sergileyebilecek bir potansiyel taşır. Bu durum, mecazi anlamda *"patlamaya hazır bir bomba"* etkisi oluşturarak hem bireyin hem de toplumun güvenliği ve huzuru açısından ciddi tehditler doğurabilir.

Neticede, böylesi bir süreç yalnızca bireyin dünya ve ahiret saadetini kaybetmesiyle sınırlı kalmaz; aynı zamanda aile kurumunun sarsılmasına, toplumsal düzenin bozulmasına ve sosyal yapının istikrarının tehlikeye girmesine yol açar.

Hız. Peygamber *"İnsanlar içinde Yüce Allah'ın en sevdiği kimse, kötülükleri terk edip, iyiliklere yönelen gençtir."*⁴² diyerek gençleri uyarmaktadır.

Gençlik çağında olan biri, ahir zaman fitnelere çok dikkat etmeli, kötülüğe giden yollardan kendini muhafaza etmelidir, çünkü gençlerin olumsuz alışkanlıklara müptela olması daha kolaydır. Bu hususla ilgili, İbn Mesud'dan rivayet edilen hadiste şöyle buyuruyor: *"Gençlerinizin en hayırlısı, ihtiyarlar gibi ölümü düşünen, gençlik hevesatına mağlup olmayıp, gaflette boğulmayandır. İhtiyarlarınızın en kötüsü ise gaflet ve nefsin isteklerine uyma da gençlere benzemek isteyen, çocukçasına nefsin isteklerine uyandır."*⁴³

Ömrümüzün en önemli çağının gençlik dönemi olduğunu tekrar vurgulayarak bu konuyla ilgili Hız. Peygamber'in şu hadisi şerifini müşahede edelim. Peygamber buyurdu: *"İnsanoğlu kıyamet gününde Rabbinin yanında şu beş şeyden sorulmadıkça olduğu yerden ayrılamaz: "Ömrünü nerde geçirdiğinden, gençliğini nerede ve nasıl harcadığından, malını nereden"*

⁴¹ İbn Mace, *Sünenu İbn Mâce*, Edep, 3.

⁴² Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as b. İshak el- Ezdi es- Sicistani. *Sünen-i Ebu Dâvud*, thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamit (Beyrut: el-Mektebetü'l- Asriyye, tsz.), 4/26.

⁴³ Taberâni, Ebu'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberâni. *el Mu'cemül Kebir*, thk. Hamdi Abdülmecid es-Selefi (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, tsz.), 1/51.

kazanıp nereye sarf ettiğinden, bildiği ile amel edip etmediğinden, bedenini nerede yıprattığından."⁴⁴ Allah'ın bizi sorguya çekeceğini hatırlayıp ona göre gençliğimizi değerlendirmemiz gerekmektedir.

Ayet ve hadislerde ifade edildiği üzere, günümüz gençliğinin imanını muhafaza etme ve ibadetlerini sürdürme sorumluluğu, yalnızca bireysel bir yükümlülük değil, aynı zamanda modern çağın karmaşık toplumsal dinamikleri içinde karşı karşıya kalınan ciddi bir imtihandır. İçinde bulunduğumuz iletişim çağında, oyun ve eğlence kültürü, insan hayatı üzerinde belirleyici bir hâkimiyet kurmuş durumdadır. Günümüzün gelişmiş iletişim mekanizmaları, bireylerin zihin dünyasına her türlü eğlence, alışkanlık ve tüketim odaklı unsurun nüfuz etmesini kolaylaştırmaktadır. Sinema, müzik, video oyunları, bilgisayar ve internet gibi araçlar, zaman zaman sanal yaşamın, gerçek hayatın önüne geçmesine neden olabilmektedir. Özellikle dijital oyunlar, sanal kahramanlar, alternatif çevrim içi ortamlar ve sanal topluluklar, genç bireyleri dünyanın dört bir yanındaki farklı düşünce akımları, ideolojiler, yaşam biçimleri ve kültürel eğilimlerle doğrudan temas edebilir hâle getirmektedir. Bu durum, gençlerin kimlik inşası, değer yargıları ve yaşam tercihleri üzerinde derin ve kalıcı etkiler bırakabilmektedir. Ateist, satanist ve materyalist fikirlerle, müstehcen yayınlarla kirlenen genç zihinleri kurtarmak için çareler bulmak şarttır. Hayat, iyilikle kötülüğün, doğruyla yanlışın bitmeyen mücadelesidir. Asıl mesele, bu savaşta hangi tarafta durduğumuzu bilmektir. Mevlana'nın Mesnevisinde de bahsedildiği gibi "*Pazarda hem bal hem de leş alıcı bulur; kimi için iğrenç olan, nefis tutkunları için cazip görünebilir.*"⁴⁵

Gençler, yaratılışları gereği yenilik ve değişime açıktırlar. Bu durum, onları ne yazık ki kötü alışkanlıklara karşı savunmasız hale getirir. Duygusal yapıları ve farklılıklara olan ilgileri sebebiyle, sigara, alkol, uyuşturucu ve kumar gibi zararlı alışkanlıkların pençesine kolayca düşebilirler.

Gençlik döneminin, bu tür bağımlılıkların en sık başladığı evre olduğu bilinmektedir.⁴⁶ Ayrıca, insan yaşamında dinî ölçüler çerçevesinde sürdürülmesi gereken cinsel hayat, modern kültürel ve dijital ortamların etkisiyle ciddi bir yozlaşma tehdidi altındadır. Bu bağlamda, sapkın yönelimler, fitrata aykırı pratikler ve gerçek hayatta karşılığı bulunmayan sanal fanteziler, genç

⁴⁴ Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre et-Tirmizî. *Sünen-i Tirmizî*, thk. Hâşim Abdu'l Gafur ve Şuayb Arnavud (Beyrut: Daru'l Risaletu'l Âlemiyeye 2009.) 4/418.

⁴⁵ Mehmet Necmettin Bardakçı, "Mevlana Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çözüm Yolları", *Tasavvuf İlimi ve Akademik Araştırma Dergisi*, 2005, 277.

⁴⁶ Hasan Cirit, "Hz. Peygamber ve Gençlik", *Bakü Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin İlmî Mecmuası*, 9 (2008), 63.

bireyleri hakikatten uzaklaştırmakta; onları sağlıklı cinsel algı ve ilişkilerden koparmaktadır. Söz konusu içerikler, yalnızca bireyin ahlâkî hassasiyetlerini zayıflatmakla kalmayıp, gençlerin zihinsel dünyasını körelterek âdeta yoğun bir “manevî işgal” sürecine maruz bırakmaktadır. Böylece gençler, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde onarıcı ve yapıcı değerlerden uzaklaşarak, sahte ve tatminsiz bir yaşam anlayışına yönlendirilmektedir. Bu kötü alışkanlıklardan korunmanın yolu doğru ve sağlıklı bir dini eğitim ile İslam dinini yaşamaktan geçer.

Dijital dünyanın baskısı altında kalan genç bireyler, zamanla özgünlüklerini, yeteneklerini ve fitrata uygun doğal yönelimlerini kaybetmekte; sanal âlem ile gerçek yaşam arasında sürekli bir savrulma hâli yaşamaktadır. Bu durum, zihinsel ve duygusal anlamda çöküşe yol açarak gençliğin sahip olduğu dinamizmi zayıflatmakta; okul, aile ve toplumsal yaşamda başarısızlık riskini artırmakta ve yaşam ile ölüm arasında, intihara eğilimli bir birey profili ortaya çıkabilmektedir.

Gençlerin sanal âlemi, bilgi edinme, ölçülü eğlence ve hikmet arayışı amacıyla kullanmaları elbette daha makul bir yaklaşımdır. Ancak sanal dünyanın bu sınırları aşarak bireyin hayatını kuşatması, bilgi dünyasında bulanıklığa ve zihinsel kirlenmeye neden olmaktadır. Bu etki, özellikle meslek seçimi sürecinde olan gençlerde olumsuz sonuçlar doğurmakta; öğrenim açısından ciddi zaman kayıplarına yol açmaktadır.

Ergenlik çağındaki bazı gençler, sanal kahramanlar, kurgusal hikâyeler, sinema ve benzeri eğlence türlerine aşırı özen göstererek intihar düşüncesine yönelmekte, hatta bu yönde girişimlerde bulunabilmektedir. Oysa ilahî takdirin çizdiği hayat çerçevesinde, yaşamın dizginlerini bilinçle elinde tutan bir genç, sanal dünyanın bu tür zararlı yönlerinin farkında olmalı ve gençlik döneminin en kıymetli sermayesi olan zamanını kendi yararına, yapıcı ve anlamlı bir şekilde değerlendirebilmelidir.⁴⁷

Gençlik dönemi hassas bir dönem olduğu için gençlerin dilini iyi bilmemiz ve onlara yaklaşma yöntemini iyi analiz etmek gerekir. Hz. Peygamber’in hayatına baktığımızda gençleri azarlamazdı, onlara karşı muhabbetini belirtirdi. Gençlerin gönüllerine dokunur, onları asla utandırmaz; daima yumuşak ve hoşgörülü bir tavır sergilerdi.

Hz. Peygamber’in hayatını incelediğimizde üç temel ilkenin ön plana çıktığı görülmektedir: Yalnızca Allah’a kulluk etmek, ibadetleri gereğince yerine getirmek ve ahlâkî değerleri toplumsal hayata hâkim kılmak. Bu üç prensip, doğru ve bütüncül bir şekilde aktarıldığında,

⁴⁷ Şenol Korkut, *Gençlik Sorunları ve İntihar* (Ankara: DİB Yayınları, 2008), 32-34.

Hız. Peygamber'in insanlığa kazandırdığı büyük nimet ve eşsiz rehberlik, kendiliğinden idrak edilecektir. Bu yaklaşım, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde ahlâk, ibadet ve tevhid eksenli bir yaşam anlayışının önemini ortaya koymaktadır.⁴⁸ Dolayısıyla, yaşanabilir bir dünya inşa edebilmek için bu üç ilke vazgeçilmez niteliktedir. Kur'ân-ı Kerîm, Hız. Peygamber'in kaba ve katı bir mizaca sahip olmadığını özellikle vurgular. Onun bu yumuşak huyluluğu, insanları etrafında toplanmaya sevk eden en önemli özelliklerinden biri olmuştur. Bir konuda öğretici bir söz veya tavsiye vereceği zaman, öncelikle muhatabının gönlünü kazanır, ardından mesajını iletirdi. Bu yaklaşımın en dikkat çekici örneklerinden biri, zina işlemek için kendisinden izin talep eden bir gence karşı sergilediği tutumdur. Hız. Peygamber, bu genci doğrudan azarlamak yerine, onun zihnini ikna edecek mantıklı sorular yöneltmiş, böylelikle hem gönlünü kazanmış hem de düşünce dünyasını değiştirerek onu doğru yola yönlendirmiştir.⁴⁹

Modern toplumlarda gençliğe dair oluşan önyargılar ve gençlere karşı olumsuz düşüncelerin olması, çoğu zaman tarihsel gerçekliklerle çelişmektedir. Genç bireyler; deneyimsizlik, isyankârlık, eğlence düşkünlüğü ve sorumsuzluk gibi sıfatlarla etiketlenirken, İslam'ın ilk yıllarındaki genç sahabilerin örnekliliği bu yargıların ne denli sığ ve indirgemeci olduğunu gözler önüne serer. Hadis literatürü, gençliğin sadece biyolojik bir dönem değil, aynı zamanda ahlaki, fikrî ve toplumsal bir inşa süreci olduğunu ortaya koyar. Bu bağlamda, Hız. Peygamber'in gençlerle kurduğu ilişki, onların potansiyelini keşfetme ve yönlendirme açısından eşsiz bir örneklik arz eder.

Hız. Ali'nin henüz on iki yaşındayken, Hız. Peygamber'in İslam'a davet çağrısına ilk cevap verenlerden biri olması, gençliğin cesaret ve sadakatle harmanlanmış bir bilinç düzeyine ulaşabileceğini gösterir. Aynı Ali, ilerleyen yıllarda Yemen'e kadı olarak gönderilmiş, bu görevi ifa ederken Hız. Peygamber'in "Allah senin kalbini hak üzere sabit kılsın" duasına mazhar olmuştur. Bu hadisî rivayet, gençliğin sadece potansiyel değil, aynı zamanda liyakat sahibi bir özne olarak değerlendirildiğini ortaya koyar.

Benzer şekilde, Muaz b. Cebel'in on yedi yaşında hicret etmesi ve daha sonra Hız. Peygamber tarafından "ümmetin en bilgili fakihî" olarak nitelendirilmesi, gençliğin ilim ve hikmetle yoğrulabileceğini gösterir. Abdullah b. Ömer'in Uhud Savaşı'na katılmak istemesi ancak yaşının küçük olması nedeniyle reddedilmesi, gençlerin dinî sorumluluklara duyduğu arzunun

⁴⁸ Yıldırım, "Hız. Peygamberi Gençlere Anlata Bilmek",12.

⁴⁹ Sabri Akpolat, "Peygamberimiz ve Gençlik", *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 17/17 (Haziran, 2007), 243-257.

bir yansımasıdır. Bu rivayet, gençliğin savaş meydanlarında bile yer almak istediğini, yani inanç uğruna mücadeleye hazır olduğunu belgelemektedir.

Cafer b. Ebî Tâlib'in Habeşistan hicretinde Necaşi'nin huzurunda Müslümanları temsil etmesi gençliğin diplomatik ve entelektüel yeterliliğini gözler önüne serer. Mus'ab b. Umeyr'in ailesinin tüm baskılarına rağmen imanında sebat etmesi ve Medine'ye ilk muallim olarak gönderilmesi, gençliğin davet ve tebliğdeki öncülüğünü vurgular. Zübeyr b. Avvâm ve Abdullah b. Mes'ud'un on altı yaşında Müslüman olmaları gençlerin hakikati arama ve ona sarılma iradesine sahip olduklarını gösterir.

Hadislerde gençliğe dair bu örnekler, yaşın tek başına bir yeterlilik veya yetersizlik ölçütü olmadığını ortaya koyar. Aksine, Hz. Peygamber'in uygulamaları, gençliğin eğitilmesi, yönlendirilmesi ve sorumlulukla donatılması gerektiğini gösterir.⁵⁰

Bu bağlamda, günümüz gençliğinin çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmamaları adına belirli hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

1. Genç bireylerin kişilik gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için sağlam bir aile terbiyesi ile yetiştirilmeleri temel bir gerekliliktir.
2. Hem aile ortamında hem de eğitim kurumlarında gençlere doğru, güvenilir ve yaşlarına uygun bilgiler verilerek bilişsel gelişimleri desteklenmelidir.
3. Gençlerin maddi ve manevi boyutlarıyla dengeli bireyler olarak yetişmeleri sağlanmalı; bedensel, ruhsal ve ahlaki yönleri birlikte geliştirilmelidir.
4. Dinî ve ahlaki değerler, gençlere hem teorik hem de pratik düzeyde eksiksiz bir şekilde kazandırılmalı ve yaşamlarında bu değerleri uygulamaları teşvik edilmelidir.
5. Gençlerin sosyal ilişkiler kurmalarına olanak tanıyan etkinliklere yönlendirilerek, toplumla uyum içinde yaşamaları ve sosyal sorumluluk bilinci kazanmaları sağlanmalıdır.
6. Zararlı çevre ve olumsuz arkadaşlık ilişkilerinden uzak tutulmaları gereken gençlerin, pozitif rol modellerle ve erdemli bireylerle arkadaşlık kurmaları teşvik edilmelidir.
7. Boş zamanlarını verimli şekilde değerlendirmeleri adına gençlere kitap okuma alışkanlığı kazandırılmalı ve faydalı uğraşlara yönlendirilmeleri desteklenmelidir.
8. İnternet, eğlence merkezleri ve kahvehaneler gibi kötü alışkanlıkların yaygınlaştığı ortamlardan gençlerin uzak durmaları sağlanmalı; bu alanlarda bilinçli bireyler olarak hareket etmeleri yönünde rehberlik edilmelidir.

⁵⁰ A. Ali Ural, "Daha On Yedi", *Diyanet Aylık Dergi* 335 (Kasım 2018), 6-17.

9. Gençlerin alkol ve uyuşturucu gibi zararlı maddeleri kullanan ya da temin eden bireylerden uzak tutulmaları, hem fiziksel hem de psikolojik sağlıkları açısından hayati öneme sahiptir.

10. Sorumluluk bilinci kazanmaları için gençlere çeşitli görevler verilmeli ve yetişkinler onlara bu süreçte örnek olmalıdır.

11. Gençlerin özgür düşünme yetisi gelişmiş, bilimsel temelli sorgulama becerilerine sahip, insan haklarına saygılı ve çevresel duyarlılığı yüksek bireyler olmaları için bütüncül bir eğitim yaklaşımı benimsenmelidir.

Aile büyüklerine ve toplum önderlerine ciddî görevler düşmektedir. Gençlerimizi her türlü kötü alışkanlıklardan korumak ruhen ve bedenen eğitmek, her şeyden önce bizlere yola çıkmış geminin rotasını belirlemek düşmektedir. Şaha kalkmış dörtnala giden küheylanı doğru yola yönlendirmek vazifemizdir. Gençlere karşı mutedil davranmak, aşırılıklarını onları kırmadan düzeltmek, yanlışları fark etmelerine yardımcı olmak, onları engellemek ve iyiliğe yönlendirmek yegâne vazifemizdir. Bazen nasihat ederek, bazen derdini, sıkıntısını dinleyerek, bazen yol göstererek, bazen birlikte yürüyerek, bazen elinden tutarak, daima destek olarak, onları maddi ve manevi kötü durumlardan koruyarak ve onlar için bol bol dua ederek gençlere yardımcı olmamız şarttır.⁵¹

Ülkemizin birçok yerinde 4-6 Yaş Kur'an Kursları, gençlere yönelik hafızlık Kur'an Kursları ve gençlik merkezleri faaliyet göstermektedir. Çocuklarımızı ve gençlerimizi buralara yönlendirip Kur'an-ı Kerimle tanıştırmak dinini daha güzel bir şekilde öğrenmesini sağlayabiliriz.

Gençlerimizin de dikkat etmesi gereken birkaç hususa değinmek istiyorum.

1. Birey, hayattaki varlık maksadını bilmeli ve yaşamını bu bilinç doğrultusunda şekillendirmelidir.
2. Allah'a karşı taşıdığı kulluk sorumluluğunun farkında olarak, inanç ekseninde bir hayat sürdürmelidir.
3. Eğitim sürecine önem vererek hem kişisel gelişimini desteklemeli hem de geleceğini sağlam temeller üzerine inşa etmelidir.
4. Kendisini ve ailesini olumsuz etkileyecek zararlı tutum ve davranışlardan uzak durmalı; bilinçli ve temkinli bir yaşam tarzı benimsemelidir.
5. Fiziksel ve ruhsal sağlığı tehdit eden bağımlılık yapan maddelerden uzak durarak sağlıklı bir birey olma yolunda kararlılık göstermelidir.

⁵¹ Erbaş, "Peygamberimiz ve Gençlik", 139.

6. Gidilecek yerler ve alınacak kararlar hususunda ailesinin ve tecrübeli büyüklerinin rehberliğine başvurarak sosyal ve ahlaki sorumluluk bilinci geliştirmelidir.

İnsanın geçmiş ve gelecek hayatı olan bir varlıktır, gençlik de bazı insanların geçmişi olduğu için geçmişte yaptıklarımıza bakıp da üzülmemek için gençliğimizi Allah'ın rızası dairesinde geçirmemiz elzemdir.

SONUÇ

Gençliğin manevi inşası, sadece teorik bilgiyle değil, Kur'an-ı Kerim ve sünnet ekseninde şekillenen bir hayat pratiği ile mümkündür. Genç bireylerin imanlarını güçlendirmeleri, nefsin ve çağın fitnelere karşı dirençli olmaları, ahlaki değerleri kuşanmaları ve salih amellerle hayatlarını anlamlandırmaları büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü sağlam bir manevi temele dayanan gençlik, sadece bireysel kurtuluşun değil, aynı zamanda toplumsal dirilişin de anahtarıdır.

İnsan hayatının her evresi, kendine özgü nitelikler, zorluklar, sorunlar ve güzellikler barındırır. İslâm dini, inanç esasları, ibadetler ve yüksek ahlâk ilkeleri ile hayatın tüm dönemlerini güzelleştirecek, dünya ve ahiret saadetini mümkün kılacak prensipler ve rehberlik sunmaktadır. Gençlik dönemi de, kendisine has imkânları ve aynı zamanda karşı karşıya kalınan sorunlarıyla, özel bir konuma sahiptir.

Müslüman bir genç, hayatının bu evresinde İslâm'ın belirlediği ölçülere uygun bir yaşam sürmeli; Hz. Muhammed'in örnek hayatını rehber edinerek onun üstün ahlâkını benimsemelidir. İmanın esaslarına tam bir inançla bağlı kalmak, tevekkül ve tevbe ilkelerini içselleştirmek, zorluklar karşısında direnç göstermek ve sabır anlayışını hayatının merkezine yerleştirmek; bu dünyada ulaşılabilecek güzelliklerin ve ahiret saadetinin kapılarını aralayacaktır.

Böylece genç, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde anlamlı, erdemli ve istikamet sahibi bir yaşam inşa edebilecektir. Dolayısıyla gençlerin, Kur'an-ı Kerim ve hadislerde çizilen ideal karakter doğrultusunda yetiştirilmesi, ümmetin geleceğini inşa edecek güçlü ve şuurlu nesillerin oluşumuna katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akpolat, Sabri. “Peygamberimiz ve Gençlik”. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (Haziran 2007), 243-257.
- Akün, Ömer Faruk. “Yûşa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 02 Ağustos 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusa>
- Bardakçı, Mehmet Necmettin. “Mevlana Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çözüm Yolları”. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* (2005) 260-277
- Bardakoğlu, Ali. “Bulûğ”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. Erişim 22 Temmuz 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/bulug>
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn b. Alî. *Delâilu'n-Nübüvve*. thk. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1408/1988.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail b. İbrâhîm el-Cu'fî. *el-Câmi'u's-Sahîh*. thk. Muhammed Zühreyy b. Nâsır en-Nâsır. Beyrut: Dâru Tavku'n-Necât, tsz.
- Çonkor, Burhan. “Kur'an'ın Kavramlara Kattığı Mana Derinliği Üzerine Feta Örneği”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş-ı Veli Araştırma Dergisi* 104 (Ekim 2022), 378.
- Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitapevi, 1970.
- Doğan, Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: Gerçek Hayat Yayınevi, 2001.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as b. İshâk el-Ezdi es-Sicistânî. *Sünen-i Ebû Dâvûd*. thk. Muhammed Muhyiddin Abdülhamîd. Beyrut: el-Mektebetü'l-Asriyye, tsz.
- Erbaş, Ali. “Peygamberimiz ve Gençlik”. *Peygamberimiz ve Gençlik*. ed. Elif Erdem – Hale Şahin. 7-12. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2018.
- Güler, Musa. “Kur'an-ı Kerim'de İdeal Gençlik Modeli”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2020), 114-127
- Gündüz, Turgay. *İslam, Gençlik ve Din Eğitimi*. Bursa: Düşünce Kitabevi, 2002.
- Harman, Ömer Faruk. “Yûşa”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22 Temmuz 2025. <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusa>
- İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *Sünenü İbn Mâce*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. Beyrut: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye, tsz.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mukerrem. *Lisânü'l-Arab*. thk. Abdullah Ali el-Kebîr. Kahire: Dâru'l-Maârif, tsz.
- Karacelil, Süleyman. “Ashâb-ı Kehf Kıssası Bağlamında Gençlik Değerleri”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* (2011) 21-38
- Karaman, Hayrettin - Dönmez, İbrahim Kâfi vd. *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2020.
- Korkut, Şenol. *Gençlik Sorunları ve İntihar*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2008.

- Münevver, Zeynüddîn Muhammed Abdürra'ûf b. Tâcil'ârifin b. Nûreddîn Alî el-Haddâdî. *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmi's-Sağîr*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1414/1994.
- Nursî, Said. *Kastamonu Lâhikası*. İstanbul: RNK Neşriyat, 2014.
- Özdemir, Şuayib-Kavak, Rahime. "Kur'an ve Hadislerde Gençlik Dönemi Özellikleri". *International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish or Turkic* 9/2 (2014), 2-17
- Özköse, Kadir. "Kur'an'ın Gençleri". *Yeni Dünya Dergisi* (Haziran 2019), 38
- Rağîb el-İsfahânî, Ebû'l-Kâsım el-Hüseyn b. Muhammed. *el-Müfredât fi Garîbi'l-Kur'ân*. thk. Muhammed Seyyid Keylânî. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2010.
- Taberânî, Ebû'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-Kebîr*. thk. Hamdî Abdülmecîd es-Selâfî. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, tsz.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre es-Sülemî. *Sıfetü'l-Kıyâme ve'l-Envâr ve'l-Eşrât*. Beyrut: tsz.
- Ural, A. Ali. "Daha On Yedi". *Diyanet Aylık Dergi* 335 (Kasım 2018)
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'an Dili*. İstanbul: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık, 2021.
- Yıldırım, Enbiya. "Hz. Peygamber'i Gençlere Anlatılabilmek". *Diyanet Aylık Dergi* 335 (Kasım 2018),

Etik Beyan / Ethical Statement

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Yazar(lar) / Author(s)

İsmat GÜZEL
Musa ÇETİN

Finansman / Funding

Yazar bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder.
The author acknowledges that received not external funding support of this research.

Çıkar Çatışması / Competing Interests

Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan ederler.
The author declares that he have no competing interests.

Yazar Katkıları / Authors Contributions:

Bu çalışmanın tasarlanması, verilerin toplanması, analizi, makalenin yazımı ile gönderim ve revizyon süreçlerinde tüm yazarlar eşit oranda katkı sağlamıştır.
All authors contributed equally to the conception, data collection, analysis, writing, submission, and revision of this study.